

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران
دانشکده علوم توانبخشی

موضوع:

بررسی تأثیر بازی آموزشی بر مهارت‌های حرکتی ظریف
در کودکان ۶-۴ سال - مرکز حمایتی شیرخوارگاه آمنه - تهران

پایان نامه:

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد در رشته کاردرمانی روانی

استاد راهنما:

دکتر حسن عشایری

استادان مشاور:

دکتر فیروز آزردهگان - دکتر اسماعیل ابراهیمی تکامجانی

پژوهش ار:

مژگان فرهد

سپاس و قدرشناسی

از آموزگاران پاکبها، آنانکه از تبار پیامبران هستند.
از باران رحمت خداوند بر دلهای آماده، آنانکه هادی نور هستند.
از انسانهای روشنگر، آنانکه سرآیندهٔ سرود آگاهی و ایمان هستند.
از خورشید پر فروغ روز و ماه شبهای تاریک، آنانکه دشمن جهل هستند.
از استاد گرانقدر، جناب آقای دکتر حسن عشایری که بادانش و معرفتشان. راهنمای ارزشمندی برای اینجانب در طی تحصیل و پژوهش بوده‌اند.

از استاد ارجمند جناب آقای دکتر فیروز آزرندگان که با علم سرشار خود، صمیمانه و با ظرافت پژوهش را هدایت نمودند.
از استاد فرزانه جناب آقای دکتر اسماعیل ابراهیمی که با دقت و تیزبینی، مرا مرهون هدایتهای بی دریغشان نموده‌اند.

قلم قاصر و زبان الکن از بیان سپاس و قدرشناسی از زحمات صادقانهٔ شما استادان بزرگوار می‌باشد.

آن که هیچ نمی‌دانند، به چیزی عشق نمی‌ورزد.
آن که از عهدۀ هیچ کاری بر نمی‌آید، هیچ نمی‌فهمد.
آن که هیچ نمی‌فهمد، به ارزش است ولی آن که
می‌فهمد، بیگمان عشق می‌ورزد، مشاهده می‌کند،
می‌بیند... هر چه بیشتر دانش آدمی در چیزی ذاتی باشد،
عشق بدان بزرگتر است...

تقدیم به تمامی آنان که می‌دانند

و عشق می‌ورزند.

من بی تو همی قرار نتوانم کرد
احسان تو را شمار نتوانم کرد
گر بر تن من زبان شود هر سوتی
یک شکر تو از هزار نتوانم کرد

تلاش کوچکم را به پدر و مادر عزیز می‌کنم که زندگیشان
همواره تلاشی بزرگ بوده است در جهت موفقیت و کامیابیم. باشد که
در این راه گوشه‌ای از آرزوهای سبزشان را شکوفا کنم.

تقدیم به علی،

همسفر راه زندگی ام
مشوق دوران تحصیل

همسر عزیزم که سختی‌های دوران
تحصیل مرا با صبوریهای خود تحمل نمود

و به آرمان،

یگانه ثمره زندگی

که با خنده‌هایش راه دشوار تحصیل را
بر من سهل نمود.

با تشکر و سپاس :

۱- مدیریت محترم دپارتمان کارشناسی ارشد کاردرمانی،

جناب آقای دکتر بیانزاده

۲- مدیریت محترم دپارتمان کارشناسی کاردرمانی، سرکارخانم نجفی

۳- سرپرست محترم آموزش کارشناسی ارشد، سرکارخانم فروهر

۴- اعضاء محترم دپارتمان کارشناسی ارشد، خانمها: شریف، محبی و

آقای تیموری

۵- مدیریت محترم منطقه شمیرانات بهزیستی استان تهران،

جناب آقای ناصرزاده

۶- مدیریت محترم مجتمع حمایتی شیرخوارگاه آمنه، سرکار خانم خاشع

۷- جناب آقای سید محمود حسینی، سرکار خانم مهین خردمند

۸- جناب آقای مهندس بهروز فرهد، جناب آقای دکتر بهزاد فرهد

۹- همکاران محترم، سرکار خانم رمضانزاده، سرکار خانم ظریفیان،

سرکار خانم مرادخان، سرکار خانم حدادیان و سرکار خانم الهه رضایی

۱۰- جناب آقای دکتر حاجی پورنژاد

۱۱- مسئولین محترم بخشهای شیرخوارگاه آمنه، خانمها بهمنش، مرادی،

سهرابی و واقفی

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

فصل اول: روش تحقیق

- (۱ - ۱) مقدمه (موضوع و اهمیت آن) ۲
- (۱ - ۲) اهداف مهم بررسی ۴
- (۱ - ۳) مروری بر آمار و اطلاعات موجود ۴
- (۱ - ۴) فرضیه‌های مهم بررسی ۸
- (۱ - ۵) سوالات مهم بررسی ۸
- (۱ - ۶) مفاهیم شرحی و عملی ۸
- (۱ - ۷) روش بررسی، نمونه مورد مطالعه و نحوه نمونه‌گیری آن ۱۱
- (۱ - ۸) تکنیک گردآوری اطلاعات ۱۱
- (۱ - ۹) وسایل مورد استفاده ۱۲
- (۱ - ۱۰) تکنیکهای آماری مورد استفاده ۱۲
- (۱ - ۱۱) انتظار کاربردی نتایج حاصل از بررسی ۱۲
- (۱ - ۱۲) محدودیتهای بررسی ۱۳
- (۱ - ۱۳) فهرست زیرنویسها ۱۴

فصل دوم: مباحث نظری

- (۲ - ۱) آیا تعریف بازی ضروری است ۱۷
- (۲ - ۲) ویژگیهای بازی ۱۷
- (۲ - ۳) محیط بازی ۱۹
- (۲ - ۴) خصوصیات بازی ۲۰
- (۲ - ۵) مشخصات بازی ۲۱

۲۱ (۲-۶) تئوریهای مطرح شده در مورد تکامل بازی
۲۱ (۲-۶-۱) مراتب بازی‌های اجتماعی از دیدگاه پارتن
۲۲ (۲-۶-۲) طبقه بندی بازی از دیدگاه تاکاتا
۲۴ (۲-۶-۳) طبقه بندی بازی از دیدگاه فلوری
۲۵ (۲-۷) بازی از دیدگاه پیازنه
۲۶ (۲-۸) رفتار بازی در دوره میانسالی کودک
۲۷ (۲-۹) ارزیابی بازیها
۲۸ (۲-۱۰) حل مشکل از طریق بازی
۲۹ (۲-۱۱) اسباب بازیها، تکنولوژی و مهارتهای دستی
۳۱ (۲-۱۲) الگوی بازی در درمان
۳۲ (۲-۱۳) اسباب بازی‌های رقابتی برای رفع نیاز کودک لازم است
۳۳ (۲-۱۴) عملکرد درکی دست
۳۳ (۲-۱۵) رابطه بازی با کار درمانی
۳۵ (۲-۱۶) فهرست زیرنویسها

فصل سوم: بررسی نتایج حاصل از داده‌های آماری

۳۸ (۳-۱) مقدمه
۳۹ (۳-۲) نمودارها و جداول
۵۵ (۳-۳) آزمونهای آماری

فصل چهارم: بحث و نتیجه‌گیری

۸۱ (۴-۱) مقدمه
----	-------------------

۸۱ (۲-۴) ابعاد بازی
۸۳ (۳-۴) جنبه‌های شناختی و فیزیکی بازی
۹۳ (۴-۴) پیشنهادات
۹۵ (۵-۴) فهرست زیرنویسها

پیوستها

۹۸ چکیده پایان نامه به فارسی
۹۹ چکیده پایان نامه به انگلیسی
۱۰۰ فرم شماره ۱
۱۰۱ فرم شماره ۲
۱۰۲ نمونه برگه آزمون برش
۱۰۳ تصاویر تهیه شده از نحوه انجام تستها

کتابنامه

۱۰۶ منابع فارسی
۱۰۸ منابع انگلیسی

فهرست نمودارها و جدولها

صفحه	عنوان
۴۰	نمودار (۱ - ۳) توزیع فراوانی وزن
۴۱	نمودار (۲ - ۳) توزیع فراوانی قد
۴۲	نمودار (۳ - ۳) توزیع فراوانی مدت زمان حضور در مجتمع
۴۳	نمودار (۴ - ۳) توزیع فراوانی برحسب جنس در گروه شاهد
۴۴	نمودار (۵ - ۳) توزیع فراوانی برحسب جنس در گروه مورد
۴۵	نمودار (۶ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون برش در گروه شاهد
۴۶	نمودار (۷ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون برش در گروه مورد
۴۷	نمودار (۸ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون دانه چینی در گروه شاهد
۴۸	نمودار (۹ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون دانه چینی در گروه مورد
۴۹	نمودار (۱۰ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون Purdue Pegboard راست در گروه شاهد
۵۰	نمودار (۱۱ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون Purdue Pegboard راست در گروه مورد
۵۱	نمودار (۱۲ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون Purdue Pegboard چپ در گروه شاهد
۵۲	نمودار (۱۳ - ۳) مقایسه ارزیابی اولیه و ثانویه آزمون Purdue Pegboard چپ در گروه مورد

۵۳	جدول (۱ - ۳) مقادیر میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر و تعداد نمونه در ارزیابی اولیه
۵۴	جدول (۲ - ۳) مقادیر میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر و تعداد نمونه در ارزیابی ثانویه
۵۶	جدول (۳ - ۳) بررسی سرعت عمل مهارتهای دستی راست در گروه شاهد و مورد
۵۷	جدول (۴ - ۳) بررسی سرعت عمل مهارتهای دستی چپ در گروه شاهد و مورد
۵۸	جدول (۵ - ۳) بررسی هماهنگی چشم و دست در گروه شاهد و مورد
۵۹	جدول (۶ - ۳) بررسی هماهنگی دو دست در گروه شاهد و مورد
۶۰	جدول (۷ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارتهای دستی راست در گروههای سنی مختلف در گروه مورد

جدول (۸ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی چپ در گروه‌های سنی مختلف در گروه	مورد.....
۶۱	
جدول (۹ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی چشم و دست در گروه‌های سنی مختلف در گروه مورد	مورد.....
۶۲	
جدول (۱۰ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی دو دست در گروه‌های سنی مختلف در گروه مورد	مورد.....
۶۳	
جدول (۱۱ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی راست در دو جنس در گروه مورد	مورد.....
۶۴	
جدول (۱۲ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی چپ در دو جنس در گروه مورد	مورد.....
۶۵	
جدول (۱۳ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی چشم و دست در دو جنس در گروه مورد	مورد.....
۶۶	
جدول (۱۴ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی دو دست در دو جنس در گروه مورد	مورد.....
۶۷	
جدول (۱۵ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی راست با وزن کودکان در گروه مورد	مورد.....
۶۸	
جدول (۱۶ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی چپ با وزن کودکان در گروه مورد	مورد.....
۶۹	
جدول (۱۷ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی چشم و دست با وزن کودکان در گروه مورد	مورد.....
۷۰	
جدول (۱۸ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی دو دست با وزن کودکان در گروه مورد	مورد.....
۷۱	
جدول (۱۹ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی راست با قد کودکان در گروه مورد	مورد.....
۷۲	
جدول (۲۰ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی چپ با قد کودکان در گروه مورد	مورد.....
۷۳	
جدول (۲۱ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی چشم و دست با قد کودکان در گروه مورد	مورد.....
۷۴	
جدول (۲۲ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی دو دست با قد کودکان در گروه مورد	مورد.....
۷۵	
جدول (۲۳ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی راست با مدت زمان حضور کودکان در مجتمع در گروه مورد	مورد.....
۷۶	
جدول (۲۴ - ۳) مقایسه افزایش سرعت عمل مهارت‌های دستی چپ با مدت زمان حضور کودکان در مجتمع در گروه مورد	مورد.....
۷۷	
جدول (۲۵ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی چشم و دست با مدت زمان حضور کودکان در مجتمع در گروه مورد	مورد.....
۷۸	
جدول (۲۶ - ۳) مقایسه افزایش هماهنگی دو دست با مدت زمان حضور کودکان در مجتمع در گروه مورد	مورد.....
۷۹	

فصل اول

روش تحقیق

(۱-۱) مقدمه (موضوع و اهمیت آن)

موضوع این بررسی به قرار زیر است:

بررسی تأثیر بازی آموزشی بر مهارت‌های حرکتی ظریف در کودکان ۴ تا ۶ ساله مجتمع حمایتی شیرخوارگاه

آمنه - تهران ۱۳۷۸

اهمیت موضوع:

بازی یکی از مقوله‌های مهم در کاردرمانی است. بازی فعالیت دلچسبی است که از نظر جسمی و ذهنی حالتی از احساس رضایت بوجود می‌آورد. کودک در نظر ما همچون نظریه پرداز است که از رشد عقلی کم یا زیاد برخوردار بوده، از مرحله‌ای به مرحله دیگر گام می‌گذارد. اما اگر ما نیازهای کودک و شوقهایی را که او را به عمل وامیدارد، نادیده انگاریم، هرگز نخواهیم توانست گذر کودک از یک مرحله رشد به مرحله دیگر را بفهمیم. چرا که گام نهادن به هر مرحله تازه با تغییر بازی در انگیزه‌ها، امیال و مشوقها همراه است. این واقعیت را نمی‌توان نادیده گرفت که کودک به هنگام بازی، نیازهای خاصی را ارضاء می‌کند. اگر ما به مشخصه ویژه این نیازها پی نبریم، نمی‌توانیم یگانگی بازی را بعنوان شکلی از فعالیت درک کنیم.

بازی فعالیتی است که بعلت استفاده سهل انگارانه، اغلب اهمیت واقعی آن نادیده گرفته می‌شود. کودک بطور داوطلبانه وارد فعالیت می‌شود و هیچ نیروی خارجی یا اجباری در آن دخیل نیست. بازی آنچنان بخش پذیرفته شده‌ای از زندگی کودکی است که مردم کمتر به اهمیت نقش آن توجه می‌کنند. به گفته «میلی چامپ»^(۱) بازی به کودک کمک می‌کند که به یک انسان (شخص) تبدیل شود. بازی کمکهای فراوانی به تکامل کودک می‌کند که از طریق دیگر، دریافت این کمکها ممکن نیست. بازی یک وسیله درمانی است. بازی بعنوان یک کاتارسیس^(۲) برای از میان بردن انرژی کودک که سرکوب شده و زیر فشار قرار گرفته، عمل می‌کند. بازی نه تنها یک رهایی درمانی برای تنشهای عاطفی بوجود می‌آورد، بلکه مفری برای عرضه نیازها و تمایلاتی که بطریق دیگر برآورده نمی‌شوند نیز فراهم می‌کند.

کان^(۳) می‌گوید: «کودک نه تنها در می‌یابد که چه سهمی را در کل یک موفقیت بعهده دارد، بلکه برای نخستین بار در یک رابطه شخصی، احساس امنیت می‌کند و می‌تواند شهامتی را که در نتیجه استفاده از خود

1- Milli champ

2- Catharr sis = تزکیه و تصفیة نفس بوسیله هنر

3- Conn

بوجود می‌آید در وجودش پرورش دهد.^۲

در بازی، کودک همواره فراتر از سن خود، فراتر از رفتار روزمره خود رفتار می‌کند. در بازی گویا سر و گردنی از خودش بزرگتر است. بازی مانند کانون ذره‌بین، کلید گرایشات تکاملی را بشکل فشرده‌ای دربر می‌گیرد و خود منبع اصلی رشد است.

هر چند رابطه بازی - رشد را میتوان با رابطه آموزش - رشد مقایسه کرد، اما بازی برای تغییر نیازها و آگاهی، زمینه وسیعتری فراهم می‌آورد. عمل در قلمرو خیال، در وضعیتی خیالی، آفرینش نیات ارادی و شکل‌گیری برنامه‌های زندگی واقعی و انگیزه‌های ارادی، همه در بازی ظاهر می‌شود و آن را بالاترین سطح رشد پیش از دبستان می‌سازد. کودک عمدتاً از طریق فعالیت بازی پیش می‌رود. تنها از این جنبه میتوان بازی را به مثابه فعالیت هدایت‌کننده که رشد کودک را تعیین می‌کند در نظر گرفت.^۱

با توجه به نکات فوق‌الذکر: اولاً بازی خصوصیت برجسته دوران کودکی نیست بلکه عامل هدایت‌کننده رشد است. ثانیاً تحول از تسلط وضعیت خیالی به تسلط قواعد در رشد بازی حائز اهمیت است. ثالثاً بازی در روند رشد کودک دگرگونیهای درونی ایجاد می‌کند!

بازی در ظاهر هیچ شباهتی به شکل پیچیده و با واسطه تفکر و اراده، که به آن منجر می‌شود، ندارد. تنها یک تحلیل عمیق درونی امکان می‌دهد که روند تغییر و نقش آن را در فرایند رشد تعیین کنیم.

کاردرمان در ارزیابی رشدی کودکان برای عملکرد حرکات ظریف دست، اهمیت ویژه‌ای قایل است. دست عضوی بسیار مهم در عملکرد متقابل انسان با محیط است و آن را رابط عقل و محیط میدانند. مهارتهای دستی در انجام فعالیتهای مختلف زندگی حائز اهمیت بوده، هر درجه از ناتوانی آن می‌تواند اثر نامطلوب بر ارتباط بین فرد و محیط داشته باشد، نیز فرصت کسب اطلاعات از محیط را تقلیل دهد. لازم است براین نکته مهم تأکید شود که بی‌نظیری انسان در رشد مغز و قشر آن، کنترل قشر مغزی بر حرکات ظریف دست می‌باشد. بطوریکه می‌بینیم بخش وسیعی از قشر حرکتی توسط حرکات دست اشغال می‌شود.^۲

با توجه به اینکه بخش اعظم مهارتهای حرکتی ظریف از حدود چهارسالگی یعنی با گرفتن دقیق بوسیله سه انگشت شست، نشانه و میانی^(۱) مثلاً بهنگام نگهداشتن مداد در دست، شروع می‌شود و تا سن ۶ سالگی این مهارتها تکمیل میگردند، میتواند به ارزیابی پیش دبستانی برای میزان تأخیر در مهارتهای حرکتی مربوط به دست کمک نماید.^۴